

KARAKTERISTIKE OBAVEŠTAJNOG RADA I OSNOVNI ČINIOCI NAŠE VOJNE BEZBEDNOSTI

I

Fizionomija i karakter eventualnog raketno-nuklearnog rata, savremeni razvitak i modernizacija armija, dostignuća u ratnoj tehnici i naoružanju, potreba za obaveštajnim podacima u ratnim pripremama zemlje i drugi faktori, snažno su uticali na delovanje i razvitak vojnoobaveštajnih službi (VOS). To se, pored ostalog, odrazilo na: povećavanje broja obaveštajnih organa, obaveštajnih specijalista i drugih stručnjaka koji rade za vojnoobaveštajnu službu; povećavanje broja i obima zadataka; šire pripremanje naučnih metoda u radu; šire korišćenje najsavremenijih izviđačko-tehničkih sredstava u prikupljanju i obradi podataka; povećavanje brzine u prikupljanju, obradi i dostavljanju podataka; korišćenje svih izvora za dobijanje podataka legalnim i ilegalnim putem; masovno angažovanje ostalih pripadnika armije za obaveštajno-izviđačke zadatke; svestraniju saradnju vojnoobaveštajnih službi sa ostalim srodnim organizacijama i institucijama u armiji i državnoj administraciji itd.

Raketno-nuklearni rat nameće obaveštajnim i VOS vanredno velike zahteve u miru i ratu. One moraju blagovremeno prikupiti podatke o vitalnim objektima, od čijeg uništavanja u prvom udaru u dobroj meri zavisi sposobnost suprotne strane za dalje uspešno vođenje rata. Prisustvom raketno-nuklearnog naoružanja u svim vidovima oružanih snaga velikih sila (čak i formiranje novih vidova) i svim jedinicama do bataljona, problem obaveštajnog obezbeđenja savremenih borbenih dejstava postao je još složeniji.

Došlo je i do promena u organizacijsko-formacijskoj strukturi oružanih snaga i u doktrinama i koncepciji njihove upotrebe. To je uslovalo i odgovarajuće promene u obaveštajno-izviđačkim organima i jedinicama na svim stepenima komandovanja, dovelo do bolje opremljenosti i obuče i, što je najvažnije, do znatnog povećanja obaveštajno-izviđačke i subverzivne propagandne aktivnosti već u miru.

Pošto bi se novi svetski rat vodio verovatno svim raspoloživim sredstvima, na svim prostranstvima, uz angažovanje svih materijalnih i ljudskih izvora, u kome bi nestale granice između fronta i pozadine — i obaveštajno-izviđačka delatnost se koristi svim raspoloživim sredstvima i na svim meridijanima naše planete. Vođenje takvog rata se ne može zamisliti bez velikog broja raznovrsnih podataka iz svih oblasti ljudske delatnosti, prikupljenih na razne načine i uz primenu svih mogućnih formi i metoda. Ove karakteris-

tike rada uslovile su totalitarnost u radu obaveštajnih i vojnoobaveštajnih službi.

Neke armije imaju posebne snage za tzv. *specijalno ratovanje* (gerilsko i antigerilsko, elektronsko i psihološko), namenjene i obučavane za pojedine geografske regione u svetu. Te snage imaju instruktore koji su osposobljeni za obaveštajno-diverzantsku, subverzivno-propagandnu i ostalu delatnost. Prema gledištima nekih obaveštajnih stručnjaka, u gerilskim i antigerilskim dejstvima na tuđim teritorijama, osnovni oslonac predstavljaće politička emigracija i druge „političke“ snage sa te teritorije. I ovaj faktor mora biti prisutan kod savremenih VOS radi preduzimanja efikasnih protivmera.

Mogućnost strategijskog iznenađenja je, takođe, jedna od karakteristika eventualnog raketno-nuklearnog rata. Nema sumnje da iznenađenje u najvećoj meri zavisi od prethodne, „mirnodopske“ aktivnosti obaveštajnih i VOS koji imaju zadatak da prikupe podatke o celokupnim odbrambenim pripremama protivnika, posebno da prikupljaju i održavaju ažurnim podatke o ciljevima za prvi nuklearni udar.

Savremeni razvoj vazduhoplovne i kosmičke tehnike znatno je povećao mogućnosti izviđanja iz vazduha (izviđački sateliti, špijunski avioni, bespilotne letelice i sl). Došlo je do većeg angažovanja aviona i helikoptera u jedinicama KoV, što omogućava i taktičkim jedinicama lakše ubacivanje pojedinačnih agenata, izviđačkih i diverzantskih grupa u protivničku pozadinu. Jasno je da ovakva dejstva diktiraju adekvatne protivmere svih komandi i snaga bezbednosti u jedinicama i na teritoriji.

Po oblicima i metodima obaveštajno-subverzivnog rada, sredstvima koja se koriste, ciljevima i objektima koje istražuju i napadaju, obaveštajne službe su postale sveobuhvatne. Gotovo su izbrisane granice između vojne i drugih vrsta špijunaže, agenturnog i tzv. legalnog prikupljanja podataka o ekonomskom i vojnom potencijalu drugih zemalja.

U novije vreme obaveštajne službe prešle su na masovno prikupljanje vojnih, tehničkih, naučnih, ekonomskih i drugih podataka koji se legalno objavljuju, da bi se kasnije analitičko-naučnim radom obaveštajaca-specijalista i drugih stručnjaka došlo do boljih obaveštajnih podataka, a time i do potpunijeg poznavanja i procenjivanja političkih i vojnih namera potencijalnog protivnika. Istražuju se celokupna moć i društvena delatnost drugih zemalja, pri čemu su podaci o vojnoj i ekonomskoj moći dominantni. Današnji zadaci obaveštajnih službi, složenost i specifičnost njihovog rada, uticaj koji imaju u državnoj politici i vojnoj organizaciji, zahtevaju da raspoložu mnogobrojnim i obučanim kadrovima, ogromnim materijalnim sredstvima i da se sve više koriste tehničkim i drugim naučnim dostignućima.

Na širokom planu izučavaju se sva pitanja koja su od značaja za vođenje eventualnog rata. Vođenje rata i upotreba oružane sile u početnom periodu uglavnom se temelje na podacima i vojno-po-

litičkim procenama iz mira. Zato pri vršenju vojno-političkih procena strategijskog i operativnog značaja učestvuju najsposobniji obaveštajci i specijalisti za objekte koji se procenjuju.

Obaveštajne službe nekih velikih sila deluju ne samo na području eventualnog protivnika nego i na teritoriji neutralnih i nesvrstanih zemalja. Rad im je istovetnog karaktera, sa nešto „umerenijim metodama“, što zavisi od konkretnog interesa prema određenoj zemlji i njenih protivmera.

Između rada obaveštajne službe u ratu i miru ne postoje određene granice u obimu istraživanja i cilju koji se želi postići. Mnogi podaci prikupljeni u miru značajni su i za rat pogotovo kad su u pitanju oružane snage. Čine se veoma veliki napori u iskorišćavanju svih izvora podataka. Rad obaveštajnih i VOS intenzivniji je u obaveštajno-subverzivnoj delatnosti prema verovatnim protivnicima, a kod pojedinih velikih sila i prema onim područjima za koja su posebno zainteresovane. Za potvrdu ove činjenice može se naći dosta primera obaveštajne i subverzivne delatnosti prema zemljama Azije, Afrike i Latinske Amerike, a i prema nekim drugim državama.

Rad obaveštajnih službi je složen i zbog teškoća da se dođe do tačnih podataka o obaveštajnim organizacijama protivnika i njihovim konkretnim poduhvatima. Ti podaci i metode rada brižljivo se čuvaju i maskiraju, a oni koji se legalno objavljuju podvrgavaju se cenzuri i najčešće služe za dezinformisanje protivnika.

Jedan od osnovnih kriterija u oceni kvaliteta snaga i sredstava VOS je u tome koliko odgovaraju zahtevima i potrebama savremenih armija i koliko su kvalitet, forme i metodi njihovog rada u miru prilagođeni zadacima u eventualnom ratu. Naime, savremene obaveštajne službe se stalno nalaze u „ratnom stanju“, neprekidno ulažu sve napore da obezbede komandovanju neophodne podatke za procenu i što potpunije upoznavanje protivnika. Takvim radom se stalno proveravaju kvalitet i obučenost obaveštajnog kadra.

Obaveštajne službe, na osnovu vojno-političkih i drugih procena, osnovnih načela taktike, operativne veštine i strategije, opštih uslova savremenog rata i stanja i mogućnosti eventualnog protivnika, određuju svoju koncepciju i metodologiju dejstva u miru i ratu, što ostvaruju korišćenjem raznovrsnih tehničkih sredstava i angažovanjem ljudi, vremena i prostora. U miru, za vreme vođenja „lokalnih“ ratova, psihološkog rata i drugih vrsta pritiska, teorijski i praktično se proveravaju obaveštajne i kontraobaveštajne koncepcije i ostala obaveštajna i druga delatnost protivnika. Da bi se on pobedio neophodno je, u prvom redu, poznavati njegove snage i sredstva, sistem obuke, taktiku, operativnu veštinu i strategiju, kvalitet obaveštajne i izviđačke službe, jer je poznata istina da se *neprijatelj najuspešnije pobeđuje ako se dobro poznaje.*

I pored toga što će najverovatniji protivnik još u miru biti poznat, složena politička i ekonomska konstelacija snaga u savremenom svetu predstavlja objektivne teškoće u proceni veličine angažovanja vojnih efektivna na odgovarajućem ratištu, obimu i intenzitetu njegove obaveštajne i druge delatnosti itd.

Vreme kao faktor na kvalitetno nov način ima sve značajniju ulogu u savremenim uslovima. Brzina dejstva elemenata borbenog poretka savremenih armija ne meri se više danima i mesecima, kao što je to bio slučaj u prošlim ratovima. Borbena dejstva razvijaju se neuporedivo brže nego ikada ranije. Tempo rada obaveštajne službe mora da odgovara tempu savremenih borbenih dejstava. Međutim, kada su u pitanju obaveštajne službe, bitka za vreme ne vodi se samo u ratu već i u miru. Ona se nastoji dobiti savremenijom organizacijom obaveštajno-izviđačke delatnosti i korišćenjem najsavremenijih sredstava za izviđanje, osmatranje i vezu.

Polazna osnova celokupne delatnosti VOS u vojnim pripremama zemlje i istraživanju mora polaziti od nuklearnih uslova. Da bi udovoljile takvom zahtevu, pored prikupljanja podataka strateškog značaja, VOS moraju da rade i za potrebe operativno-taktičkih jedinica. Drugim rečima, one ne samo što moraju neprekidno raditi na planu sagledavanja oružane sile kao celine, nego su dužne da svakodnevno ažuriraju „radnu kartu“ i da neprekidno prate mere i postupke svih jedinica eventualnog protivnika na što većoj dubini teritoriji, jer će se na određenim ratištima i pravcima dejstva izvoditi brzo i jakim udarima oklopnim, mehanizovanim i vazdušnodesantnim jedinicama, uz snažnu nuklearnu i aviopodršku. Da bi se mogao izvršiti prvi nuklearni udar pre nego što to učini suprotna strana, moraju se imati ažurni podaci o ciljevima i svim elementima za njegovo izvršenje.

Opšti tehnički razvoj i masovna primena elektronskih sredstava u naoružanju i opremi, kao i mogućnosti koje ta sredstva pružaju komandama i obaveštajnim službama odlučujuće su uticali na razvoj „elektronskog ratovanja“. Međutim, to ne samo što je dovelo do „elektronskog rata“, već je znatno povećalo mogućnost izviđanja i brzina u prenošenju naređenja i upotrebi jedinica u svako doba dana i noći i u svim vremenskim uslovima. Za vođenje „elektronskog rata“ danas, u gotovo svim savremenim armijama, postoje specijalne formacije opremljene odgovarajućim tehničkim sredstvima. U savremenim uslovima „elektronsko ratovanje“ postalo je nezamenljiv izvor obaveštajnih podataka o protivniku i element bezbednosti vlastitih elektronskih sistema. Jasno je da ovakav njegov značaj u obaveštajnim i VOS protivnika automatski akcentira i značaj bezbednosti elektronskog sistema na svim stepenima komandovanja.

Psihološka komponenta kao proizvod sveobuhvatnosti eventualnog raketno-nuklearnog rata formirala se u „zaseban“ oblik dejstava koja se već u miru vode sa manjim ili većim intenzitetom. Od nekadašnjeg „uskog“ sektora rada obaveštajnih i VOS ovaj „oblik rata“ je u nekim modernim armijama materijalizovan kroz određene formacijske jedinice i obezbeđen potrebnim tehničkim sredstvima. Osamostaljivanjem taj oblik dejstva nije izgubio nažu povezanost sa vojnoobaveštajnim službama. Ta povezanost se ogleda u korišćenju podataka radi vršenja određenog uticaja i pritiska na protivnika, ili u proturanju i širenju onih vesti i glasina koje neposredno ili posredno doprinose nekom obaveštajnom cilju.

Iz izloženog se može bar delimično sagledati intenzitet obavestajnog rada i opremljenosti obavestajno-izviđačkih i drugih subverzivnih snaga i njihova upotreba u eventualnom raketno-nuklearnom ratu. Iz toga nedvosmisleno proizilazi i obim bezbednosnih priprema oružanih snaga i potreba za organizovanjem i funkcionisanjem celokupnog sistema bezbednosti. Pri tome treba istaći da obavestajne službe (njihove snage i sredstva) u novim uslovima imaju i ranjiva mesta, pa se njihov rad, uz smišljenu aktivnost i preduzimanje mera bezbednosti, može uspešno i paralisati.

Rad savremenih obavestajnih i vojnoobavestajnih službi, forme i metodi rada koje primenjuju u prikupljanju podataka i vršenju druge obavestajno-subverzivne delatnosti, usavršenost sredstava za izviđanje i njihove mogućnosti, te integrisanost obavestajnih službi i izviđanja u svim jedinicama savremenih armija i u svim vrstama borbenih dejstava zahtevaju i odgovarajuće protivmere. Bezbednost postavljena na široku osnovu kao protivteža takvoj obavestajno-izviđačkoj aktivnosti, jedna je od najvažnijih protivmera, naročito u opštenarodnom odbrambenom ratu, u kome se angažuju sve snage za odbranu zemlje, pa i u borbi sa obavestajnom i drugom neprijateljskom delatnosti.

U takvim uslovima bezbednost ima veliki značaj i za našu zemlju i oružane snage koje moraju očuvati visok stepen budnosti i stalno prilagođavati i usavršavati sistem bezbednosti. Zato mere bezbednosti i zaštita najbitnijih vojnih podataka od interesa za oružane snage i odbranu zemlje moraju biti celishodne, efikasne i u sprovedenju bezuslovne.

Principi naše vojne bezbednosti uslovljeni su karakterom opštenarodnog odbrambenog rata, karakterom JNA i karakteristikama dejstva savremenih vojnoobavestajnih službi. Za uspešno funkcionisanje ovog sistema, od odlučujućeg značaja je *mobilisanje celog armijskog sastava u suprotstavljanju stranim obavestajnim službama*. U tome se polazi od punog poverenja u moralno-političke kvalitete naše armije i njenog sastava, jer su ti kvaliteti objektivno uslovljeni društveno-ekonomskim faktorima i društveno-političkim ciljevima i zadacima kojima služi. Zato se osnovni i prvi princip naše vojne bezbednosti zasniva na organizovanoj i svesnoj aktivnosti svih pripadnika Armije, na preduzimanju i sprovedenju mera bezbednosti i obavezi da svaki pripadnik JNA odgovara za bezbednost u okviru svojih dužnosti, prava i ovlašćenja.

Sledeći princip našeg sistema vojne bezbednosti ističe da je; svaki starešina odgovoran za bezbednost svoje jedinice (ustanove). S tim u vezi starešina ima niz značajnih, na zakonu i drugim propisima zašnovanih ovlašćenja. Njemu su potčinjeni i odgovorni i organi bezbednosti i vojne policije u jedinici (ustanovi).

Naš sistem vojne bezbednosti karakteriše i *integrisanost poslova i mera bezbednosti u svim funkcijama komandovanja i upravljanja u Armiji*. U stručnom pogledu ovako široko postavljena bezbednost oslanja se i na odgovarajuće osposobljenu i opremljenu službu bezbednosti (organe bezbednosti i vojnu policiju).

Široko angažovanje svih snaga najbolja je garancija bezbednosti naše armije, jer se drukčije i ne može uspešno suprotstaviti širokom frontu izviđačko-obaveštajne delatnosti savremenih vojno-obaveštajnih službi. Već u prošlom ratu javila se potreba da svaki starešina i komanda samostalno deluju i na obaveštajno-bezbednosnom planu. To bi u eventualnom ratu svakako još više došlo do izražaja. To je imperativ bez koga se ne može, ako se želi da se i u dejstvima na širokim frontovima, sa rastresitim borbenim porcima, uvek obezbede neophodni podaci komandama, pa i kada organi, odnosno služba bezbednosti, fizički ne bi mogli biti prisutni na određenom rejonu ili odseku fronta.

Uloga komandi u sistemu bezbednosti potencirana je i činjenicom što su komande i jedinice izložene stalnoj vojnoobaveštajnoj delatnosti. Iz ovog i proizilazi dužnost svake komande da stalno ceni takve delatnosti i sagledava njeno težište, metode i forme rada prema komandi i jedinici, važnijim pravcima i objektima, i da organizuje i preduzima najadekvatnije i najcelishodnije protivmere.

Pored odgovornosti komandanta za bezbednost jedinice u celini, nizom vojnih propisa je regulisano da je svaki *organ komande odgovoran za bezbednost u delokrugu svoga rada*, odnosno da je svaki ponaosob dužan da organizuje i preduzima neophodne mere bezbednosti. Propisi su potrebni da bi se jedinstveno regulisali principi, norme, obaveze, prava i dužnosti u jednoj specifičnoj organizaciji kao što je JNA, ali težište u našim uslovima ne sme biti samo na njima. Težište je upravo na čoveku, njegovoj svesti i patriotizmu.

U propisivanju i regulisanju naše vojne bezbednosti, pored ostalog, pošlo se od nekoliko značajnih faktora:

u JNA postoje svi uslovi za efikasno suprotstavljanje svakoj vrsti neprijateljske delatnosti, jer to obezbeđuju moralno-političko jedinstvo, svest njenih pripadnika, razvijeni partijsko-politički rad i razrađena politika i stavovi o zadacima bezbednosti;

pojačanoj i sveobuhvatnoj aktivnosti stranih obaveštajnih službi možemo se suprotstaviti jedino udruženim snagama u JNA i na teritoriji, u čemu treba da se kvalitetno u bezbednosnom pogledu osposobe svi pripadnici naših oružanih snaga kako bismo se aktivno i efikasno borili protiv svake neprijateljske i subverzivne delatnosti usmerene prema JNA, u okviru svojih dužnosti, prava i ovlašćenja;

sistem bezbednosti biće efikasan ukoliko je njime ovlađao celokupni sastav Armije i ako je postao nerazdvojni deo vojne organizacije u organizacijsko-formacijskom, funkcionalnom, mobilizacijskom i operativnom domenu, odnosno ako je adekvatno zastupljen u obuci i vaspitanju i obuhvaćen kroz sve funkcije komandovanja i upravljanja,

i, na kraju, ako se usvojeni principi bezbednosti i tajnosti poštuju, a propisane norme primenjuju.

Na taj način je postavljena čvrsta i trajna organizacija prema kojoj se bezbednost i sve što ona sadrži postavljaju tako da svaki pripadnik Armije postane aktivni faktor na planu bezbednosti. Zato je potrebno da mu se da kvantum znanja koji je potreban da se može bezbednosno pravilno postaviti. To će uticati da se celokupan armijski sastav mobilise na određenim pitanjima bezbednosti koja predstavljaju, i moraju da predstavljaju deo vojničkog poziva. To znači da sve subjektivne snage Armije moraju biti aktivne u suprotstavljanju neprijatelju i njegovim aktivnostima. U kvalitete pripadnika Armije mora biti utkana i sposobnost da se zna i u obaveštajno-bezbednosnom smislu suprotstaviti neprijatelju i delovati kao aktivni faktor. Ciljevi, metodi i sredstva obaveštajnog propagandnog, psihološkog i drugog subverzivnog rada neprijatelja moraju mu biti jasni i poznati. Radi toga svaki pripadnik JNA se kroz bezbednosnu nastavu i vaspitanje osposobljava da takvu delatnost može sam otkrivati i da inicijativno preduzima celishodne protivmere koje su iz domena njegove nadležnosti.

*Utvrđene osnove i principi bezbednosti, njihovo potpuno pro-
nošenje u nadležnost starešina komandi i jedinica, omogućavaju da
se praktično realizuje proklamovano načelo — da je za bezbednost
odgovoran svaki pripadnik Armije.* Konceptijski je obezbeđeno da
u organizaciji i sprovođenju mera bezbednosti dođu do izražaja po-
zitivna samoinicijativa, umešnost i stvaralaštvo svakog pojedinca,
da se rešavaju i pokreću suštinska pitanja i problemi koje će ne-
minovno dalji društveni razvitak i usavršavanje Armije izbaciti na
površinu. Stepen do koga se u celini ili pojedinačno pripadnici Ar-
mije afirmišu kao organizatori i nosioci bezbednosti, biće najbolje
merilo njene efikasnosti. Taj elemenat i sadržaj rada mogu da dođu
do izražaja u okviru prava i obaveza koje regulišu zakoni i propisi.

Osnovna bitka protiv obaveštajno-subverzivne delatnosti nepri-
jatelja treba da se vodi na bazi svesnog usvajanja normi i principa,
savesnog obavljanja dužnosti i čuvanja vojnih tajni, i najzad, stal-
nom borbom protiv svega što ometa da bezbednost i tajnost budu
efikasno primenjene, naročito na onim područjima kuda je usme-
reno težište neprijateljskih obaveštajnih službi. U tom slučaju neće
se desiti da bezbednost Armije zaostaje iza njenog razvitka i po-
treba.

Međutim, mere bezbednosti i tajnosti ne smeju da kočé i ote-
žavaju unutrašnji život i rukovođenje, već da omoguće potpuno
uključivanje svih snaga Armije na planu bezbednosti i tajnosti i
tako doprinesu unapređivanju svih komponenti savremenog koman-
dovanja. Na taj način obezbediće se usavršavanje i obogaćivanje
usvojenih principa i sistema bezbednosti, jer će biti rezultat saz-
nanja i iskustva svih starešina i ostalih pripadnika Armije. Savre-
menim metodom rada komandi i ustanova potrebno je obezbediti
dosledno sprovođenje principa i stavova bezbednosti, obuhvatajući

probleme vezane za svako radno mesto, svaku funkciju, objekat i jedinicu, neprekidno sagledavajući kako nas neprijatelj u određenoj situaciji napada i kuda usmerava težište svoje aktivnosti.

Da bi se mere bezbednosti mogle pravilno planirati i sprovesti neophodno je da starešine dobro poznaju vojnoobaveštajne službe potencijalnog protivnika, njegove mogućnosti, snage i sredstva, metode rada i namere, izvore kojima se koristi u prikupljanju podataka i kuda usmerava težište svoje aktivnosti. Pored toga, na bazi procene obaveštajno-izviđačkog delovanja neprijatelja, planiranjem mera bezbednosti mora se odrediti šta i kako treba zaštititi i koje konkretne mere treba preduzeti u jedinicama, komandama i na teritoriji. Neophodno je da se u svakoj jedinici i komandi polazi od toga šta strane VOS verovatno najviše interesuje, pa da se na osnovu toga preduzimaju mere kako bi se u tome sprečile.

Poznavati protivnika, odnosno domoći se podataka o njegovim snagama, sredstvima, namerama i planovima, a istovremeno podatke o sopstvenim snagama i planovima održati u tajnosti i tako iznenaditi ili preduhitriti protivnika — zakonitost je uspešnog vođenja borbe. Tajne se otkrivaju i saznaju na poseban i specifičan način korišćenjem sredstava i metoda koje po efikasnosti treba da nadmaše one kojima se te tajne štite. Zato se u zaštiti tajnosti i polazi od toga da se vitalni podaci posebno obezbede jer su glavni predmet interesovanja obaveštajnih službi.

Prema našim kriterijumima, tajnim vojnim podacima treba smatrati one čija se važnost za JNA, odnosno odbranu zemlje, utvrdi procenom značaja za Armiju, odnosno za odbranu zemlje. Taj se značaj ocenjuje prema težini štetnih posledica koje bi mogle nastupiti njihovim otkrivanjem. Propisima su konkretizovana načela zaštite vojne tajne i njima se ističe da one zavise od svakog pripadnika JNA, od njegove aktivnosti na tom zadatku. U našim zakonima su precizirane obaveze i zadaci vojnih i građanskih lica u JNA u pogledu čuvanja vojne tajne (čl. 31, tač. 9 i čl. 272, tač. 1 Zakona o JNA). Da bi se to postiglo potrebno je da sve starešine kojima su povereni određeni poslovi, posebno na odgovornim funkcijama, savsesno i budno obavljaju svoje dužnosti, kontrolišu i preduzimaju mere da im i svi potčinjeni rade na isti način u primeni mera bezbednosti i zaštiti tajnosti u delokrugu svojih funkcionalnih dužnosti i poslova koje obavljaju.

U sve složenijim uslovima borbe sa vojnoobaveštajnim službama, danas se sve više potenciraju zahtev i potreba da svaki starešina organizuje zaštitu tajnih podataka na svom sektoru rada, da ceni situaciju i da sa tog stanovišta suštinski i gipko shvati odgovarajuće (regulisane) mere, da stekne poverenje u njih, njihovu efikasnost i korisnost. Na taj način zaštita tajnih vojnih podataka postaje najšire armijsko pitanje kako u organizacijskom tako i u funkcionalnom pogledu.

Naša dosadašnja iskustva na ovom području ukazuju na pravilnost i neophodnost ovakve orijentacije, jer je zaštita tajnih vojnih podataka onoliko jaka koliko su mere bezbednosti uspešno in-

tegrisane i postale sastavni deo poslova armijske organizacije. To znači da se visok stepen zaštite tajnih vojnih podataka može obezbediti jedino zajedničkim naporima komandi i starešina, a osnov za takav rad leži u svesti i ličnoj odgovornosti vojnih lica da štite vojnu tajnu na najbolji način, kao i u organizovanoj i dobroj obuci. U tom smislu jedino se i može govoriti o aktivnom postavljanju u zaštitu tajnih vojnih podataka. Negovanjem i razvijanjem obaveštajne kulture naših starešina, realnim izgrađivanjem kriterija i osećanja odakle armijskim poslovima može da preti vojnoobaveštajna opasnost, stvaraju se uslovi da se kao jedinstven organizam aktivno i uspešno suprotstavimo takvom dejstvu i zaštitimo Armiju od obaveštajno-izviđačke i druge delatnosti neprijatelja.

U takvim uslovima mere bezbednosti moraju biti celishodno organizovane i zasnovane na realnoj proceni za koje vojne podatke je zainteresovana strana obaveštajna služba, odnosno kako bi određeni podaci, u slučaju da dođu u ruke protivnika, mogli biti iskorišćeni. Na taj način mere zaštite tajnosti podataka postaju nužno sredstvo kojim raspolaže vojno rukovodstvo, da bi osiguralo slobodu akcije i obezbedilo realizaciju svojih odluka. Težnja je da se protivnik ostavi što duže neobavešten o našim pripremama za dejstvo i tako spreči da preduzme protivmere, prilagodi sopstvene snage za manevar i efikasno upotrebi svoja borbena sredstva. Ako je protivnika nemoguće sprečiti da potpuno upotrebi svoja sredstva i snage, moguće je, ako se organizovano preduzimaju mere u zaštiti tajnih vojnih podataka, onemogućiti da to čini u željeno vreme i na najefikasniji način. Prema tome, zaštita tajnosti se uklapa u život i dejstvo jedinice i postaje organski deo vojnih priprema u miru, odnosno, deo priprema i izvođenja borbenih dejstava u ratu.

U metodu rada je bitno da svi organi komande, kroz procene situacije u okviru svojih funkcionalnih dužnosti obuhvate i probleme bezbednosti, jer oni mogu najpotpunije da sagledaju potrebu i način zaštite svojih jedinica, a to je najbolji način da se bezbednost integriira i postane nerazdvojni deo zadataka komandi i jedinica.

Obaveza je službe bezbednosti da komandama stručno pripremi podatke i analize o obaveštajnoj delatnosti neprijatelja. Služba treba da prati i analizira kuda je usmereno težište neprijateljske delatnosti, da signalizira prema kojim jedinicama, objektima i teritoriji i da ukaže koji vojnoobaveštajni centri i organi pokazuju poseban interes za naše jedinice kako bi komande mogle da preduzmu odgovarajuće mere obezbeđenja i zaštite.

Obuka i vaspitanje u bezbednosti neophodan je faktor za uspešno funkcionisanje ovako postavljenog sistema. Svrha je ove obuke da bezbednost nađe svoje mesto u mirnodopskoj i ratnoj praksi, da to prvenstveno pravilno shvati i usvoji celokupan mirnodopski sastav JNA, kao jezgro ratne Armije, i da tako postavljen sistem bezbednosti postane njen organski, nerazdvojni deo. Ona treba da obezbedi da se kroz čitav sistem obuke i vaspitanja utiče na pozitivno formiranje lika pripadnika JNA i u bezbednosnom smislu koji će biti spreman i sposoban da se suprotstavi neprija-

tejskoj obaveštajnoj i propagandnoj aktivnosti. U realizaciji toga zadatka neophodno je poznavanje obaveštajno-subverzivne delatnosti, usmerene prema našoj zemlji i JNA, snaga i sredstava koje protivnik angažuje, forme i metoda koje primenjuje, obaveštajnih centara kojima se koristi, na koga se oslanja i sl. Pored naših iskustava iz ratnog i posleratnog perioda, treba se koristiti i pozitivnim iskustvima drugih zemalja i armija.

Sistem bezbednosti i zaštitu tajnosti treba i dalje usavršavati u skladu sa razvojem JNA, jer oni ne mogu nikada biti takvi da ih ne bi trebalo dopunjavati, korigovati, usavršavati i učiniti još efikasnijim, shodno specifičnosti armijske organizacije i konkretnom dejstvu obaveštajnih službi i drugih vrsta neprijateljeve aktivnosti. Sprovođenje u život zadataka na usavršavanju, primeni i daljem razvijanju mehanizma vojne bezbednosti u JNA i na teritoriji, zahteva stalne napore i saradnju svih odgovornih faktora vojnog i civilnog sektora.

General-major

Stjepan DOMANKUŠIĆ